

au deslușit pentru publicul larg cele 1.000 de scrisori primite de Vasile Aaron de la diferite persoane și personalități, din fondul *Magistratul Orașului și Scaunului Sibiu. Seria actelor juridice*, documente redactate în limba română cu caractere chirilice și latină-română, în care nu există nici cea mai mică aluzie discriminatorie la vreo apartenență națională sau confesiune (merită amintite între altele copia ultimei pagini din scrisoarea lui Samuil Micu din 19 aprilie 1806, copia după scrisoarea lui George Șincai din 1 iunie 1806 sau scrisoarea lui Petru Maior din 23 mai 1806).

Liliana Maria Popa și Ioan-Nicolae Popa întruhidează în opera lor modelul cercetătorilor onești și temeinici, care și-au dublat munca de documentare extrem de laborioasă cu un aparat critic profesionist redactat și pentru care documentele de arhivă reprezintă baza elaborării unor contribuții originale: dintre cele 218 note, 174 sunt trimiteri la documente. În cercetarea și interpretarea documentelor, cei doi autori amendează afirmațiile unor autori care au abordat subiectul tratat de ei. Afirmații de genul “relațiile sale cu uniții nu sunt rele” (Alexandru Piru), Petru Pavel Aaron, decedat la Blaj, întemeietorul familiei Aroneștilor (Ecaterina Țărălungă) sau Petru Pavel Aaron – primul din seria episcopilor catolici transilvăneni, familia Aaron a fost ortodoxă (Mircea Popa), sunt luate în discuție, comentate și corectate pe bază de documente.

Prezentarea lucrărilor cu caracter juridic, dar și a celor cu caracter literar, aparținând lui Vasile Aaron, concluziile obiective: nu a fost istoric, lingvist, dascăl, teoretician, literar de forță, erudit, la care se adaugă lista Aroneștilor-preoți, după Șematismele din 1900, 1906, 1911, 1923, 1929, 1932 și 1938, glosarul util de termeni, indicele consistent de nume și o bibliografie impresionantă (132 de titluri), fac din cartea Liliane Maria Popa și a lui Ioan-Nicolae Popa, un model de restituire a unei personalități și a unei epoci, pe bază de documente, într-o manieră plăcută și accesibilă publicului cititor, dar deschide totodată și noi orizonturi de cercetare pentru cei care cunosc paleografia latină, română și germană și care doresc să aprofundeze cercetarea referitoare la spațiul transilvănean de la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea.

Alexiu Tatu

***Din Arhivele Cernăuțene. Scrisori către I. Nistor* (ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, anexe: Doina-Iozefina Iavni, cuvânt înainte: Florin Pintescu), Suceava, Editura Universității “Ștefan cel Mare” Suceava, 2012, 258 p.**

După publicarea lucrării sale de doctorat (*Ion Nistor. Dimensiunile personalității politice și culturale*, Rădăuți, 2000), Doina Alexa (căsătorită Iavni) reține din nou atenția cercetătorilor cu un prețios volum de documente: *Din Arhivele Cernăuțene. Scrisori către I. Nistor*.

Apariția editorială menționată pune la dispoziția istoricilor și filologilor un număr de 137 scrisori, ce au fost adunate între 1992 și 1994 de către editor din Arhivele de Stat ale Regiunii Cernăuți. Din păcate, volumul nu are pretenția de a fi unul exhaustiv, căci Doinei Alexa nu i s-a permis decât executarea unui număr limitat de copii xerox după corespondența păstrată în fondul personal *Ion Iancu Nistor*. Ca atare, restul corespondenței a trebuit descifrat și transcris loco de către editor, așa încât acest efort a rămas, în mod inevitabil, incomplet.

În ciuda acestui aspect, lucrarea de față are meritul de a aduce în circuitul științific românesc fondul personal *Ion Iancu Nistor* din Arhivele de Stat ale Regiunii Cernăuți, pe care arhiviștii ucraineni l-au inventariat ca fondul cu nr. 988 din arhivele amintite. Selecția editorului asupra acestui material documentar a fost operată cu mult profesionalism, deoarece au fost alese doar scrisorile care conțin informații științifice importante, atât pentru cercetătorul avizat, cât și pentru pasionații de istorie.

Astfel, corespondența menționată oferă informații prețioase privitoare la dificultățile integrării Bucovinei în cadrul României Mari, dezbaterile relative la această provincie din timpul Conferinței de Pace de la Paris, constituirea Partidului Democrat al Unirii și – după anul 1923 – a organizațiilor Partidului Național Liberal din Bucovina, eforturile organizării Arhivelor Statului Centrale și Regionale, îndeosebi a Direcției Regionale a Arhivelor Statului din Cernăuți, exodul profesorilor austrieci de la Universitatea din Cernăuți, “românizarea” acestei instituții de învățământ și a aparatului administrativ al Bucovinei sau la activitatea periodicelor *Glasul Bucovinei*, *Junimea Literară* sau *Codrul Cosminului*. De asemenea, lucrarea evidențiază miza și desfășurarea conflictului dintre Iancu Flondor și Ion Nistor referitor la metodele de integrare a Bucovinei în structurile statului român, conflict ce este cunoscut și sub numele de “criza bucovineană”. Apoi, scrisorile surprind emoțiile și speranțele bucovinenilor în cadrul României întregite și oferă o frescă a societății cernăuțene interbelice. Firește, peste toate aceste aspecte, volumul evidențiază rolul primordial al lui Ion Nistor în viața politică și culturală a Bucovinei interbelice, aspect recunoscut chiar de către contemporanii săi (“un domn profesor care taie și spânzură”, p. 32). În același timp, volumul pune în lumină și contribuția istoricului bucovinean în modernizarea statului român în ansamblul său, imediat după Marea Unire: construirea de drumuri, organizarea învățământului românesc în Basarabia, înființarea Bibliotecii Universitare “Regele Ferdinand” din Iași sau implicarea sa directă în adoptarea unei noi legi a Arhivelor.

Lucrarea se deschide cu un *Cuprins*, urmat de un *Cuvânt înainte* alcătuit de Florin Pintescu și de *Studiul introductiv* întocmit de către editor.

În continuare, sunt redată scrisorile pe care Ion Nistor le-a primit de la Academia Română (2), Constantin Angelescu (1), Gheorghe Babeș (1), Teodor Bălan (1), Baroul Avocaților din Bucovina (1), Alexandru Brătescu-Voinești (1), Constantin Brătianu (1), Casa Voluntarilor Români din Siberia (1), Nicolae Cartoian (1), Romulus Cândea (9), Cercul Studenților Bucovineni din București (1), Comitetul Național al Românilor din Austro-Ungaria (1), Consulatul Republicii Cehoslovace (1), Valerian Doboș-Boca (1), George Enescu (1), Nicu Flondor (5), Artur Gorovei (1), Vasile Grecu (1), Maximilian Hacman (7), Nicolae Iorga (1), Claudiu Isopescu (1), G. T. Kirileanu (1), Vasile Loichiță (2), Vasile Marcu (2), Dimitrie Marmeliuc (8), Ministerul Instrucțiunii. Direcția Învățământului Superior (1), Vladimir Mironescu (3), Constantin Moisi (2), Aurelian Moldovan (1), Aurel Morariu (3), Leca Moariu (2), Grigore Nandriș (1), ÎPS Nectarie, mitropolitul Bucovinei (1), ÎPS Nicolae, mitropolitul Ardealului (1), Constantin Nistor (1), Virginia Nistor (cu notițe ale fiicei, Oltea) (2), Organizația Partidului Național Liberal din județul Cojocna (1), Vasile Pârvan (1), Generalul Nicolae Petala (3), Petru Popescu (1), Alexie Popovici (8), Sextil Pușcariu (15), Gavril Rotică (4), Societatea Națiunilor (2), Valerian Șesan (4), Aurel Ștefanelli (1), Teodor Ștefanelli (2), George Tofan (6), Iorgu Toma (9), Alexandru Vitencu (4), Markus Venczer (1) și E. A. Zaharia (3). La acestea se adaugă și răspunsurile pe care Ion Nistor le-a trimis la scrișoarea ÎPS Nectarie, mitropolitul Bucovinei.

Fiecărui dintre acești expeditori, dar și unora dintre personalitățile care se regăsesc în cuprinsul scrisorilor, editorul le-a alcătuit, sub formă de note, câte un mic medalion bio-bibliografic, extrem de util cititorilor.

Dat fiind faptul că în Arhivele din Cernăuți scrisorile din fondurile personale sunt ordonate pe emitenți, fiecărui emitent fiindu-i rezervat un dosar separat, editorul a păstrat în cadrul volumului aceeași formă de sistematizare a materialului documentar, mai ales că acesta era ordonat cronologic în cuprinsul dosarelor. Ca atare, scrisorile fiecărui expeditor cuprinse în volum sunt ordonate cronologic, fiind numerotate cu cifre arabe. Pentru a facilita cercetarea volumului, corespondența a fost redată în ordinea alfabetică a expeditorilor.

Volumul se încheie cu o *Bibliografie selectivă*, un *Indice de persoane* și *Anexe*. Demn de menționat este faptul că fotografiile din ultima secțiune a volumului ilustrează viața și activitatea lui Ion Nistor. Acestea sunt, în cea mai mare parte, inedite și provin din colecțiile fotografice ale Arhivelor Naționale Suceava, Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina și Muzeului Bucovinei din Suceava.

Câteva dintre aceste scrisori au mai fost publicate de Doina Alexa în periodicele *Codrul Cosminului*, *Anuarul Muzeului Bucovinei*, *Bucovina Literară*, *Revista Arhivelor* sau *Glasul Bucovinei*, însă reluarea lor în volumul de față este mai mult decât binevenită, întrucât facilitează cercetarea.

Fiecare scrisoare este urmată de aparatul critic aferent unui asemenea demers, în care se menționează cota documentului și, eventual, edițiile sale anterioare. Lipsa rezumatelor de la începutul fiecărei scrisori este suplinită de menționarea autorului care le-a conceput. De asemenea, volumul cuprinde, printre scrisorile editate, și numeroase facsimile după actele originale.

Cuprinzând o parte însemnată din scrisorile diferitelor personalități și instituții din prima jumătate a secolului al XX-lea către istoricul Ion Nistor, volumul de față permite schițarea unei fresce istorice exacte a activității elitelor românilor bucovineni între cele două războaie mondiale, acoperind o lacună de documentare și interpretare a activității uneia dintre cele mai mari personalități politice și culturale a României interbelice. Ca atare, lucrarea Doinei Alexa (căsătorită Iavni) interesează atât istoricii preocupați de viața politică și culturală a Bucovinei, cât și filologii atrași de literatura română din această regiune.

Arcadie M. Bodale

***Magyar Tragédia. 1944-1947* [Schmidt Mária & Halmy Kund (szerk)], Budapest, XX Század Intézet, 2011, 285 p.**

Casa terorii este un muzeu complex, unicat în felul său, deși până în prezent stârnește controverse prin concepția de a trata dictaturile fasciste cu cele comuniste ca făcând parte din aceeași categorie. Este un muzeu al crimei și al suferinței, al crimelor regimului și al suferinței celor mulți și nevinovați. Deși urmărește și soarta maghiarimii de dincolo de granițele țării, în primul rând se concentrează asupra atrocităților comise de regimul Crucilor cu Săgeți (în cârdășie cu "frații lor mai mari", naziștii germani) și de regimul comunist din Ungaria, subordonat liniei politice oficiale a Uniunii Sovietice